

MATURA TAMÁS

Vezetőségváltás Kínában

MKI-ELEMZÉSEK

A Magyar Külügyi Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

Magyar Külügyi Intézet

Felelős szerkesztő és tördelő:

Tevelyné Kulcsár Andrea

A kiadó elérhetősége:

H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.

Tel.: +36 1 279-5700

Fax: +36 1 279-5701

E-mail: titkarsag@hii.hu

www.kulugyiintezet.hu

www.hii.hu

© Matura Tamás, 2012
© Magyar Külügyi Intézet, 2012

Ritka lehetőség a kutató számára, hogy annyira friss, ugyanakkor annyira ósdi hírről írjon elemzést, mint a 2012. november 8. és 14. között, a Kínai Kommunista Párt (KKP) 18. kongresszusán lezajlott vezetőségváltás. A hír friss, hiszen alig pár napja, 15-én, pekingi idő szerint dél előtt néhány perccel mutatkozott be az új Politikai Bizottság (PB) Állandó Bizottsága (ÁB); de a legfontosabb eredmény tudható – vagy legalábbis sejthető – volt már hosszú hónapok, esetleg éppen évek óta: Xi Jinpinget (Hszi Csin-ping) főtitkárrá, Li Keqiangot (Li Ko-csiang) pedig főtitkárhelyettesé választották. Az alábbiakban áttekintjük a kínai hatalomátadási folyamat eseményeit, folyamatait és jelentőségét.

KORÁBBI VEZETŐVÁLTÁSOK KÍNÁBAN

A hazai médiában elterjedt egyes félreértések tisztázása érdekében fontos leszögezni, hogy Kínában az elmúlt héten nem elnököt és miniszterelnököt választottak. Az egyhetes kongresszus a Kínai Kommunista Párt vezető szerveit és személyeit választotta meg, az állami tisztségek átadására előreláthatólag csak jövő márciusban kerül sor, az Országos Népi Gyűlés, azaz a kínai törvényhozás keretei között.

A fentiekből is következően, egy további fontos jellemzője a kínai hatalomátadási folyamatnak, hogy az nem egy egyszeri aktusból áll – szemben például a mostanában népszerű (bár elég alkalmatlan) összehasonlítási alapnak minősülő amerikai elnökválasztásokkal, ahol az új elnöknek beiktatásakor az összes elnöki hatalom egy lépésben a kezébe kerül. Kínában viszont az egyszerre több állami, párt- és katonai funkciót betöltő legfelsőbb vezetés fokozatosan, hónapokra vagy akár évekre elnyújtva adja át a pozíciókat az új generációnak.

Mint arról már [korábban is írtam](#), a most zajló rendezett hatalomátadási folyamat mindössze a harmadik a Kínai Népköztársaság (KNK) történetében. Mao halála után Deng Xiaoping (Teng Hsziao-ping) még komoly belharcok eredményeként szerezte meg legfelsőbb vezetői pozícióját, ugyanakkor Jiang Zemin (Csiang Cö-min), majd Hu Jintao (Hu Csin-tao) hatalomra kerülése már rendezett formában zajlott le. A pozíciók átadásának sorrendje azonban nem mutat egységes képet (lásd az alábbi táblázatot), és a mostani, harmadik tranzíció is okozott meglepetést, hiszen a korábbi gyakorlattól eltérően, Xi Jinping a pártfőtitkári poszt mellett a Kínai Kommunista Párt Központi Katonai Bizottságának (KKP KKB) elnöki tisztségét is azonnal megkapta.

A pozíciók átadásának sorrendje

	Tisztség	Eltelt idő	Tisztség	Eltelt idő	Tisztség	Eltelt idő	Tisztség	Eltelt idő	A tranzíció teljes időtartama
Jiang Zemin	pártfőtitkár 1989. június	5 hónap	KKP KKB elnök 1989. november	4 hónap	KNK KKB elnök 1990. március	36 hónap	államfő 1993. március	45 hónap	
Hu Jintao	pártfőtitkár 2002. november	4 hónap	államfő 2003. március	18 hónap	KNK KKB elnök 2004. szeptember	6 hónap	KKP KKB elnök 2005. március	28 hónap	
Xi Jinping	pártfőtitkár 2012. november	0 hónap	KKP KKB elnök 2012. november	4 hónap (?)	államfő 2013. március (várhatóan)	???	KNK KKB elnök ???	4-? hónap	

A KKP 18. NEMZETI KONGRESSZUSA

A KKP kongresszusára ötévente kerül sor, legfontosabb feladata a párt központi szerveinek (Központi Bizottság, Politikai Bizottság, Titkárság) megválasztása, illetve a pártalkotmány módosítása. A még Deng által alkotott rendszer alapján a legfelsőbb vezetés legfeljebb két ötéves ciklust tölthet ki, a „nyugdíjkorhatárt” a 68. életévnél húzták meg. A páros sorszámú kongresszusok döntenek az új vezetésről, míg a páratlanokon, azaz a kétszer ötéves ciklus félidejében esedékeseken emelik be a legfelsőbb grémiumokba a következő generáció tagjait, akik majd öt évvel később átvehetik a vezetést. Azaz, lényegében az egymást követő periódusok során a „rég” és az „új” politikai vezetés átfedi egymás ciklusait, amit tovább erősít, hogy a leköszönő generáció tagjai még hivatalaik átadása után is hosszú időre megőrzik informális befolyásukat a pártban. Erre a legjobb példa maga Jiang Zemin, aki most, tíz évvel pártfőtítkári mandátumának lejáratja után is a párt egyik legbefolyásosabb politikusának minősíthető, a meghatározó belső erőcsoportok egyikének központi figurája.

A kongresszuson 2270 pártdelegált „választotta” meg a tisztségviselőket, azonban a valódi döntések már jóval korábban megszülettek: a párt belső erőviszonyai által befolyásolt háttéralkuk során. Bár a KKP belső folyamatairól alig áll rendelkezésre megbízható információ, a megfigyelők többsége szerint a párton belül a három meghatározó, bár időnként egymást átfedő erőcsoport: a Jiang Zemin körül csoportosuló, ún. sanghaji klikk; a „hercegecskék”, azaz a korábbi nagy pártvezetők fiai közül kikerülők csoportja; illetve a Tuanpai, a Kommunista Ifjúsági Ligából felemelkedők frakciói. (Megemlítendő még a Tsinghua [Csinghua] Egyetemen végzetek frakciója is, illetve egyes diplomáciai források szerint Xi Jinping is önálló erőközpontot képvisel immáron). A KKP kínosan ügyel arra, hogy kifelé egységet mutasson, miközben a belső, egymással vetélkedő erőcsoportok közötti egyensúlyra törekszik. Feltételezések szerint a fő törésvonal a korábbi elnök, Jiang Zemin fémjelezte sanghaji csoport és a most leköszönő Hu Jintao vezette Tuanpai között húzódik, miközben a korábban háttérbe szorított hercegecskék újabban előtérbe kerültek. Az egyes frakciók bonyolultságát jól mutatja, hogy a Jiang Zemin pártfogoltjának számító Xi Jinping egyben hercegecske is, míg Hu Jintao-t leginkább az Ifjúsági Ligához szokták kötni, bár a Tsinghua-csoporthoz is közel áll. A PB ÁB-be nyíltan ácsingózó, majd a mélybe zuhanó Bo Xilai (Po Hszi-laj) pedig hercegecskeként volt egyben szélsőbalos populista is.

A KKP 18. kongresszusa több szempontból is különlegesnek mondható. Egyfelől elindította a tízévente esedékes hatalomátadási folyamatot, másfelől igen komoly vezetőségváltásnak is tekinthető, hiszen a 25 tagú Politikai Bizottság 14 tagja leköszönt, az eddig 9 tagú Állandó Bizottságból mindössze ketten – Xi Jinping és Li Keqiang – őrizték meg helyüket, és a Központi Bizottság és a Központi Katonai Bizottság tagjainak is körülbelül 70 százaléka kicserélődött – azaz évtizedek óta az egyik legnagyobb volumenű vérfrissítésre került sor a KKP vezetői között.

Figyelemre méltó, hogy a gazdasági téren megfogalmazott egyik legfontosabb célkitűzés immáron nem pusztán az ország nominális GDP-jének növelése a következő évtizedben, hanem kifejezetten az egy főre jutó GDP megduplázása 2020-ig. Ez egyfajta szemléletmód-változást jelent elsősorban (hiszen a nominális GDP növekedése normál esetben értelemszerűen együtt jár az egy főre jutó gazdasági teljesítmény emelkedésével is), amely a lakosság életszínvonalának javítását és a jövedelmi különbségek csökkentését célozza meg. Mindemellett persze ez azt is jelenti, hogy – a nemzetközi elemzői várakozásoknak megfelelően – a KNK vásárlóerő-paritáson számolt gazdasági összterméke az évtized második felében meg fogja előzni az Egyesült Államok teljesítményét, ami globális és történelmi jelentőségű fordulópontot jelenthet majd.

A KKP folytatni kívánja a gazdaság szerkezetének átalakítását: az eddig jellemzően a befektetések és export hajtotta növekedési modell irányából a belső kereslet vezérelte növekedés irányába. Mindez persze nem csupán lehetőség, hanem kényszer is Kína számára, hiszen egyelőre nem látszik, hogy a kínai export felvevőpiacai magukhoz térnének. Kérdés, hogy a hagyományosan erős megtakarítási hajlandóság mennyire csökkenthető a kínai nép körében.

A kongresszus alapján Kína politikai berendezkedése terén nem számíthatunk nagy horderejű reformokra. Az elemzők egyetérteni látszanak abban, hogy a PB ÁB új összetétele sem kedvez a gyors előrelépésnek, bár az feltűnő, hogy a „demokrácia” kifejezés egyre gyakrabban szerepel a megszólalásokban, dokumentumokban – igaz, mindig a „kínai típusú” eposzi jelzővel együtt. Az ugyanakkor látszik, hogy a párton belül egyre komolyabban veszik a korrupció elleni fellépést. Hu Jintao megnyitó beszédében szinte pontosan megismételte Jiang Zeminnek a korrupció visszaszorítása kapcsán tíz évvel korábban kifejtett gondolatait, ami azt jelzi, hogy az elmúlt időszakban nem voltak sikeresek a kormány erőfeszítései e téren. Az, hogy az egyik legjobb problémamegoldó politikust, Wang Qishant (Vang Kisan) nevezték ki a Központi Fegyelmi Ellenőrző Bizottság élére, azt sugallja, hogy az új vezetés feltett szándéka az eddigieknél sokkal szigorúbban és határozottabban fellépni a korrupció ellen, amely Hu Jintao szerint egyenesen a párt és az állam létét fenyegeti.

AZ ÚJ VEZETŐK

Akilencről ismét hét tagúra szűkült Állandó Bizottság összetétele alapján a nemzetközi elemzők a progresszívebb, technokrata Hu–Wen-páros irányvonalának háttérbe szorulását, és Jiang Zemin konzervatívabb köreinek megerősödését olvassák ki. Az ÁB hét tagja (Xi Jinping, Li Keqiang, Zhang Dejiang, Yu Zhengsheng, Liu Yunshan, Wang Qishan és Zhang Gaoli) közül mindössze ketten, Li Keqiang és Liu Yunshan köthető a Tuanpaihoz. E feltevést erősíti az is, hogy Xi Jinping a korábbiaktól eltérően, már a kongresszust követően átveheti a KKP KKB elnöki posztját is. Érdekes lesz majd megfigyelni, hogy a KNK KKB elnöki pozícióját meddig lesz képes megőrizni Hu Jintao. Nem került be az ÁB-be Wang Yang, Kanton piacbarátnak tekinthető párttitkára – ami szintén a konzervatívabb erőknek kedvez. Pedig néhány évvel ezelőtt még

arról is lehetett hallani, hogy Hu Jintao Li Keqiangot szánta saját utódjának, amit végül Jiang Zemin akadályozott meg, és tolta Lít a főtitkár-helyettesi, miniszterelnöki pozícióba. Diplomáciai források szerint viszont az erőviszonyok aránylag kiegyensúlyozottak: két-két fő került be a PB ÁB tagjai közé a Hu Jintao, Jiang Zemin, illetve Xi Jinping körébe tartozó politikusok közül. Ugyanakkor fel kell hívni a figyelmet, hogy [egy elemzők szerint](#) az ország által követendő politika tekintetében a progresszív és a konzervatív irányvonal között nem feszül antagonisztikus ellentét. Mindkét oldal elkötelezett a Deng által megkezdett reform és nyitás politikájának folytatása iránt. Ezt az is jelzi, hogy annak méltatása bekerült az amúgy konszenzusos alapon születő kongresszusi dokumentumokba is. Míg a szükséges reformok irányát és jellegét tekintve egyetértés van a két oldal között, azok bevezetésének sebessége és mélysége kapcsán a most erőfölénybe kerülő konzervatívok kisebb lépéseket szorgalmaznak.

Az új vezetés némileg eltérő felfogásából eredő változások azonban sem gyorsak, sem látványosak nem lesznek, hiszen az egész hatalomátadási folyamat úgy van kialakítva, hogy az átmenet döccenőmentes legyen. Ahogy korábban már utaltam rá, az új vezetés eddig is részese volt a kínai döntéshozatalnak: Xi Jinping a KNK alelnöke, Li Keqiang pedig miniszterelnök-helyettese 2008 márciusa óta, az ÁB új tagjai pedig a Politikai Bizottság tagjai legalább egy évtizede. A 12. ötéves terv 2015-ig meghatározza az ország fejlesztésének főbb irányvonalait, és a most leköszönő generáció tagjai is még jó ideig megtartják informális hatalmukat. Mindezek azt erősítik, hogy az eddigi politikai, gazdasági konszenzus a belátható jövőben fent fog maradni.

Ugyanakkor az ÁB jelenlegi tagjainak kiválasztása kapcsán feltűnő, hogy a hét tagból Xi Jinpingen és Li Keqiangon kívül valamennyi csak a 2017-ben esedékes következő kongresszusig maradhat a helyén: addigra betöltik a felső korhatárt, így helyükre új személyeket kell választani. Ez azt is jelenti, hogy a párton belüli pozícióharcok viszonylag gyorsan kiújulnak majd az ÁB-tisztségeikért, és az új összetételű ÁB már sejtetheti a Xi–Li-párost követő, hatodik generáció irányvonalát is. Ugyanez igaz a KB tagságára is, amelynek felét szintén le kell majd cserélni a következő kongresszuson. Érdeemes lesz figyelemmel követni Sun Zhengcai és Hu Chunhua politikai karrierjét, mert ők ketten a PB azon tagjai, akik életkoruk alapján (mindketten 49 évesek) esélyesek lehetnek a pártfőtitkári pozícióra a 2022-ben esedékes következő nemzedékváltás során.

Külpolitikai szempontból már [Hu Jintao is eltávolodott](#) Deng visszafogott, *low-profile* iránymutatásától, a kongresszust megnyitó beszédében pedig egyenesen Kína katonai felemelkedéséről, *power projection* képességeinek fejlesztéséről értekezett. Xi ez irányú törekvéseiről egyelőre alig tudunk valamit, hiszen a párt ranglétráján való felemelkedés egyik előfeltétele az éppen regnáló vezetés irányvonalának követése, azaz az új vezetés saját gondolatait nemigen ismerhetjük a hatalomra kerülésüket megelőzően. Xi ugyan jó kapcsolatokat ápol az Egyesült Államokkal – már évtizedekkel ezelőtt ellátogatott Iowába, lánya pedig a Harvardon tanul –, a párt kevésbé Amerika-barát köreinek is meg kell majd felelnie. A nép körében erősödő nacionalista érzelmek is nyomás alá helyezhetik a KKP felső vezetését a következő években, különösen az olyan kiélezett ügyekben, mint a Kelet-kínai- vagy a Dél-kínai-tenger kérdése.

MAGYAR SZEMPONTOK

A magyar–kínai kapcsolatok szempontjából a kínai vezetésváltás aligha hoz érzékelhető változást. A magyar pozíció jónak mondható, hiszen mind Xi Jinping, mind Li Keqiang járt már Magyarországon – az előbbi 2009-ben, az utóbbi 2012-ben –, azaz személyes kapcsolat is van a két fél között. Tekintve, hogy az új vezetés részéről sem várható hirtelen irányváltóztatás, az eddig kialakult kétoldalú viszony terén sem valószínű váratlan fordulat.

Azt ugyanakkor nem szabad elfelejteni, hogy a korábbi vezetés még jó ideig megtartja befolyásának egy részét, azaz magyar részről érdemes továbbra is figyelmet szentelni rájuk, a már meglévő kapcsolatokat ápolni velük.

Ezúttal is hangsúlyozandó, hogy a magyar–kínai reláció jövője szempontjából fontos az emberek közötti közvetlen kapcsolatok fejlesztése. Ennek legjobb módja a kétoldalú ösztöndíjak rendszerének nagyarányú megerősítése – gondolok itt elsősorban kínai diákok Magyarországra történő meghívására – annak érdekében, hogy a kínai elit következő generációjának tagjai között legyenek olyanok, akik hazánk iránt jó szívvvel viseltetnek. Az ilyen, viszonylag alacsony költségvetésű programok igen kedvező befolyást gyakorolhatnak a következő évek Kínájának Magyarországhoz fűződő viszonyára. Kínai oldalról gyakran felmerül, hogy a kulturális intézetek kölcsönös megnyitásának ügye a régóta meglévő megállapodás dacára is késedelmet szenved. Az efféle jelenségek nem segítik elő a hazánk megbízhatóságáról Kínában kialakult kép javítását.

Mindemellett a hazai szakemberek képzésére is érdemes lenne sokkal nagyobb hangsúlyt fektetni, mert fájóan hiányzik a felsőoktatásból a nem csupán Kínához, hanem a tágabban vett kelet-ázsiai térség kortárs gazdasági, politikai viszonyaihoz értők képzése. Már középtávon sem képzelhető el sikeres keleti nyitás, ha Magyarország nem képes a térség ügyeiben jártas szakemberek újabb generációját kiművelni.